

KOMPOST

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

únor 2016

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, recepty, tipy na odbornou literaturu i beletrii, zdravý životní styl, náměty na tvořivé činnosti, poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně
Pobočka Šmidingerovy knihovny Za Parkem
Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

na Hromnice vás vítáme u únorového Kompostu. Opět nestandardní průběh zimního počasí nám dokazuje, jak výrazným způsobem se mění nejen klima, ale i vnímání většinové společnosti toho, co je běžné. V polovině ledna jsme se tak na stránkách novin mohli dočíst, že teploty klesnou až! k minus sedmi stupňům Celsia. Týdenní trvání běžného zimního počasí je dnešní optikou již hodnoceno jako extrém, sněhová pokrývka (tolik nutná pro pozvolné zásobení půdy vodou v době jarního rašení) jako nutné zlo, a tuhé mrazy, nezbytné pro likvidace nejen lidských, ale i například stromových patogenů, jako nebezpečí. Ale od počasí k náplni Kompostu. Věděli jste, že v blízkosti středověké strakonické památky by měla vyrůst malá vodní elektrárna?

Z obsahu tohoto čísla:

Akce Buteo za svítání.....	2
Malé ohlédnutí za	2
Výlet do okolí Sousedovic.....	3
Na Pětikolském jezu ve Strakonících	4
Podpora zateplování bytových.....	5
Schůze ZO ČSOP Strakonice.....	6
Šelmy zblízka - Rys ostrovid.....	7
Pochod proti úložišti.....	8
Ekoznačky - 2. Ekologicky šetrný.....	8
Únor – měsíc čištění ptačích budek..	9
Veget na pokračování – 48. díl.....	9
Večer s dokumentem – 24. díl.....	10
Vyšel 4. díl atlasu Motýli a housenky	12
R. R. Hofmeister: „Ostrov racků“	12
„Člověk je víc než strom...“	14
Snižování hmotnosti.....	14
Padesátník Kompost.....	15

Rok 2016 se zdá být ideální pro úspory energií téměř u všech typů bydlení. Jak na to u bytových domů, to se také dozvíte o kus níže. Přiblížíme vám i putování po krásách regionu i místech vzdálenějších - Švédsku nebo oběžné dráze Země... Pokud se radíte mezi

Foto Břetislav Kocek

povahy aktivní, věnujte prosím pozornost stránce 6, kde vám přiblížíme, jakým způsobem se můžete v tomto roce zapojit do konkrétní pomoci přírodě a krajině - zejména v rámci Strakonicka. Závěrem upozorníme na jedno možná nepodstatné jubileum. Právě jste otevřeli 50. číslo Kompostu.

Doufáme, že pro vás i nadále bude představovat rozmanitých 50 odstínů zeleně, váš Kompost. -jj-

Ohlédnutí

Akce Buteo za svítání

Uplynuly další dva měsíce od doby, kdy bylo vyhlášeno sčítání kání Buteo 2015/2016. Tento rok jsme je pojali s manželkou naprosto soukromě. K tomu přispěl svou troškou do mlýna i náš syn, který přijel na víkend domů a chtěl s námi pobýt. Sobotu jsme věnovali akci naší ZO ČSOP Strakonice a pobočky Šmidingerovy knihovny ve Strakonících, a tedy přírodně a kulturně zajímavému programu v Praze. Zde jsme navštívili Černou rokli pod Bohnicemi, viděli hejna kormoránů velkých, racků chechtavých, racků bouřných a „běžných“ poláků velkých či chocholaček. Byla i přednáška Hanky Synkové s hudebním doprovodem Štěpána Raka a procházka skrze lesnatý Krejčárek zakončená tvrdým pohledem urputného Jana Žižky na Vítkově.

Neděle „padla“ v ranních hodinách na putování za ptačími dravci v rámci akce Buteo, při které se počítají v celé republice ptačí dravci. Jindy jezdíme až pozdějším spojem, protože ostatním účastníkům to takhle vyhovuje lépe. Protože ale tentokrát jsme se mohli rozhodnout podle svého, vstali jsme časně – jednak abychom byli dříve zpátky, jednak je to takhle příznivější i pro samotné sčítání.

Foto -vh-

vzrostlými duby na hrázi Horního Řepického rybníka a bylo tu další pozorování. Tentokrát poštolky obecné třepotající se nad polem – Na Pastvištích. Potom náš čekala už jen cesta pod Šibeničním vrchem ke křížku pod vrcholem Ryšov, okolo vyschlé studánky - a byli jsme doma.

Celkem okolo tří hodin putování krajinou oděnou v klidný háv sněžní běloby bez posolených chodníků, hrkotání vozíků u supermarketů a čmoudu z aut. Šlo si přát hned po ránu víc? -vh-

Malé ohlédnutí za velkou přednáškou

Přednáška „Putování Švédskem po stopách Nilse Holgerssona a divokých husí“ se uskutečnila na strakonickém gymnáziu v adventním čase ve středu 16. prosince 2015 - a třicet lidí, kteří si na ni udělali v tomto koncertu a jinými akcemi přeplněném období čas, rozhodně nelitovalo. S manželi Hanou a Jiřím Šantrůčkovými jsme navštívili slovem i obrazem mnohá místa Švédska, včetně tří národních parků: Skuleskogen, Muddus a Abisko. Své vyprávění začali v Uppsale, bývalém hlavním městě Švédska. S její slavnou univerzitou se pojí taková slavná jména, jako je zakladatel systematického názvosloví rostlin Carl Linné nebo fyzikové Celsius, Arrhenius nebo Angström. Viděli jsme prostřednictvím fotografií i jiná města a městečka, např. hornické město Kiruna, kde se dodnes, už více než 100 let, těží velice kvalitní železná ruda, jen z větších hloubek (je to v současné době nejhlubší rudný důl na světě) a s mnohem menší dřinou než např. za druhé světové války, kdy byla přes norský přístav Narvik dodávána do Německa. Důvodem, proč je transportována Severním mořem, je to, že toto moře je mnohem slanější než vnitřní moře Baltské, a proto v zimě nezamrzá.

Dozvěděli jsme se, že v důsledku roztátí velkého pevninského ledovce, který zasahoval až na české území, se od doby ledové celá Skandinávie postupně zdvihá (a to rychlostí přibližně 1 m za 100 let), proto

jsou tu k vidění i uprostřed lesa a v horách stopy činnosti mořského příboje staré několik tisíc let - kamenná pole plná velkých valounů. Dokladem toho, že tento ledovec zasahoval i k nám, jsou zajímavé rostliny. Vyskytuje se zde vlochyň, klikva, rojovník bahenní, ostružiník moruška nebo zimozel severní neboli *Linnaea borealis*, nesoucí své jméno právě na památku C. Linného. Jsou označovány jako pozůstatky doby ledové, tzv. glaciální relikt. Na fotografiích jsme viděli jak zajímavé skalnaté ekosystémy vystavované extrémním rozdílným teplot, tak pohledy na krásné, především borové lesy včetně velkého množství hub, kterých u nás právě v loňském roce rostlo žalostně málo. Pochopitelně jsme viděli i několik fotografií s typickými zástupci zdejší fauny – soby. Některé dokonce i v akci - zapřažené do saní a uskutečňující vyhlídkový okruh s paní Šantrůčkovou (zatímco jiný sob, který měl vézt jejího manžela, se splašil - a těžké saně musel pak pan Šantrůček dotáhnout do cíle sám).

Ze zimního pobytu manželů Šantrůčkových patřil k velmi zajímavým i pohled do recepcie i do jednotlivých pokojů ledového hotelu, který je velmi vyhledáván bohatými turisty. Mnozí z turistů se do těchto končin vracejí, aby si vyfotografovali polární záři (předpokládám, že zdaleka ne všichni z posluchačů přednášky věděli, že mezinárodní označení pro tento úchvatný jev je „aurora“). Málokdo asi také ví, že Laponci - původní obyvatelé severu dnešních skandinávských zemí, mají už vlastní vlajku a parlament a říkají si Samové. Paní Šantrůčková nám podala obsírný přehled o tom, jak žijí a žili, jak se oblékají, jak řeší své námluvy, jak to mají s náboženstvím apod. Mimochodem, kostely jsou na rozdíl od střední Evropy vytápěny a kolem nich je vybudována spousta malých dřevěných domečků, aby tam mohli věřící

Foto Jiří Šantrůček

přespat a pár dní pobýt v době církevních svátků spojených s trhy. Obdivuhodné jsou i chatky při turistických cestách (vždy zhruba po 20 km), vzorně uklizené, v nichž může kdokoli přespat, zatopit si, uvařit si čaj a ráno zas nasekat dříví, doplnit jej a připravit chatku pro další návštěvníky. Podobně to mají i ve Finsku. Při přednášce jsem vzpomínala, jak jsem měla možnost navštívit Finsko jako odměnu za udělení tzv. Zlaté ceny Brontosaura tehdejšími Mladým ochráncům přírody. Bylo to právě před třiceti lety, v r. 1986. Do skandinávských zemí už se asi s žádnou cestovní kanceláří nepodívám. O to víc se těším na pokračování vyprávění manželů Šantrůčkových o tom, jak putovali ze severu Švédska, kde nás opustili v NP Abisko, se svým autem (pojmenovaným Akka podle divoké husy z knížky o Nilsovi) po Nilsových stopách podél západní hranice zpátky na jih. Toto vyprávění se uskuteční v úterý 23. února zase v 17 hodin v přednáškovém sále strakonického gymnázia a je nás určitě hodně, kteří se na tuto akci těší spolu se mnou.

A ještě poznámka k názvu přednášky: „Podivuhodná cesta Nilse Holgerssona Švédskem“ je naučný román pro děti z let 1906 – 1907 od švédské autorky Selmy Lagerlöfové (1858 – 1940). **Zdeňka Skalická**

Výlet do okolí Sousedovic

V sobotu 19. prosince jsme se vydali ze strakonického hradního nádvoří na krátkou vycházku k židovskému hřbitovu. Sešlo se nás 16, z toho dvě děti. Protože cestu skrze strakonické Podskalí a Kalvárii každý místní občan asi zná, povídalo se povětšinou k tématům, která jsou méně obvyklá. Jedním bylo třeba prováděné rozsáhlé kácení stromů při železniční trati České Budějovice - Plzeň, kdy se správním řízení k povolení tohoto kácení účastnila jako jedna z mála i naše základní organizace. Výsledkem bylo, že po vzájemné dohodě mezi OŽP MÚ Strakonice, zástupcem ČD, naší ZO a sdružením Strakapud se bude kácet pouze 28 stromů z navržených 270. Stejně tak jsme se bavili o ohrožení Kalvárie, chráněných rostlin, odtěžování šterkopísku z řečiště Otavy v zadní části Podskalí nebo o výskytu drobných savců při kempu. K samotnému židovskému hřbitovu jsme doputovali snadno za povídání o přírodních zajímavostech této příměstské části. Zajímavý byl nálezy dřevokazné houby boltcovitky ucha Jidášova Legátovými na pařezu bezu černého.

Štěstí přálo fotografům, protože byl dostatek světla a na židovském hřbitově se mohli účastníci rozptýlit, prohlédnout a vyfotit si vše, co je zajímavé. Každý asi hledal to své. Jeden prohlížel ornamentální výzdobu náhrobků, jiný pročetl jména, někdo se díval po přírodních zajímavostech, kterými hřbitovy povětšinou oplývají. Takže souhrnem by se dalo napsat o pozorování strakapouda velkého, brhlíka lesního nebo hýla obecného. Nad hlavami nám přelétly káně lesní. Jiný účastník zase viděl mnohonožky nebo vidličnatky v silném listovém opadu. Z dřevokazných hub se dal vyzorovat pevník chlupatý a penízovka. Eva Legátová si v listovém substrátu našla nějakou mnohonožku. Zajímavá byla i hluboká studna na vodu v celé své výši roubená cihlami a osazená pěknou litinovou ruční pumpou. Bohužel prasklou mrazem. O hřbitovu samotném a strakonické židovské obci si účastníci mohli přečíst

K Sousedovicím, foto -ah-

Při vjezdu se podařilo najít další dřevokaznou houbu outkovku chlupatou. Dále jsme již pokračovali za západu slunce, takže krajina ztichla a i hledání živočichů na dně vypuštěného Zlého rybníku bylo bez úspěchu. To se od nás již odpojili Legátovi a dále jsme pokračovali polními cestami do Sousedovic. K zajímavostem patřil nález trsu hub, křehutky sametové při cestě v ruderálním biotopu. Do Sousedovic jsme prošli okolo bříz papírovitých a dostali se na avizovanou zahradu rodiny Šimových. Prohlédli jsme si zajímavý zvýšený „sluneční“ záhon ve tvaru klíčové dírky, potěšili se pohledem na rozhlednu na Kbilu a vydali se domů. Do Strakonice jsme došli cestou kolem Volyňky již za tmy. Své poznatky z vycházky si zapsala i Eva Legátová a byla by škoda jí nedat slovo. Takže tak činím... **-vh-**

Dnes jsme se zúčastnili odpolední vycházky organizované Šmidingerovou knihovnou kolem Strakonice. Bohužel jsme nemohli vycházku absolvovat celou, protože je v Chanovicích koncert Volného sdružení horažďovických zpěváků a muzikantů, kde prodávají rodiče vstupenky. Vyšli jsme ze strakonického hradního nádvoří - fotila jsem ozdobenou studnu (v krabíčkách zavěšených na chvojí jsou dětská přání adresovaná Ježíškovi). Z živočichů jsou na hradě stále přítomni brouci hnojník a dřepčík, z pavouků běžník Xysticus. Šli jsme po Kalvárii, pod jedním kamenem mezi malými černými mravenci byl zřejmě cvrčík mravenčí, bohužel příliš rychlý. Plošička jsem tentokrát nenašla. Díky paní Hrdličkové jsme se mohli podívat na židovský hřbitov. Zde jsem si vyfotila pavoučka plachetnatku. Plachetnatky mají jednu velkou přednost: jsou aktivní celoročně. Pokračovali jsme do pískovny, kde nám pan Hrdlička ukázal domečky samotářských včel a obrovskou navážku materiálu. Mě by moc zajímalo, jestli bych mohla najít v zimě pod kamenem svižníka. Nakonec byl ještě vypuštěný rybník, tam jsem nic nenašla. Určitě by bylo zajímavostí více, ale jeli jsme domů. Děkuje Hrdličkům za krásnou vycházku a náměty na přemýšlení.

Eva Legátová

Překopávky

Na Pětikolském jezu ve Strakonici by měla vyrůst vodní elektrárna

Po Novém roce prosáky mezi strakonickou veřejností informace o chystané výstavbě malé vodní elektrárny na jezu u strakonického hradu. Tento kontroverzní projekt začal být více probírán až ve chvíli, kdy toho z faktického hlediska samotné realizaci na místě samém brání už jen velmi málo. Podrobnější informace k záměru se můžete dočíst v článcích regionálních médií ([zde](#), [zde](#) nebo [zde](#)), zaměříme se proto na některé důležité souvislosti vyplývající ze všeobecně dostupných údajů.

Projekt výstavby MVE dlouhou dobu hibernoval. Ne snad proto, že by opadal zájem investora, ale z důvodu chybějících vyjádření a stanovisek některých příslušných úřadů. V současné chvíli má tedy firma Landreal s.r.o. v rukou většinu podstatných dokumentů, jako je např. vyjádření s. p. Povodí Vltavy i Odboru kultury památkové péče Krajského úřadu v Českých Budějovicích. Druhá ze jmenovaných institucí se měla vyslovit k zásahu do nemovité národní kulturní památky Hrad Strakonice. K vydání závazného stanoviska však vůbec nedošlo, neboť podle sdělení úřadu plánovaná stavba nezasahuje do prostoru kulturní památky. K některým jiným charakteristikám (pohledovým, architektonickým atd.) podobného rázu by se měl nyní vyjadřovat stavební úřad MÚ Strakonice.

Případná realizace MVE se jeví konfliktní zejména z důvodu vážného zásahu do vodního prostředí. V průběhu roku 2015 bylo zpracováno biologické hodnocení lokality, které potvrdilo výskyt zvláště chráněných druhů živočichů, již dříve avizovaného Ing. Vilémem Hrdličkou (zejména mihule

potoční). Vzápětí však byla získána investorem od Krajského úřadu výjimka z jejich ochrany nutná pro realizaci projektu. V biologickém hodnocení také chyběl rozbor vlastností vodního prostředí, kterých bude dosaženo spuštěním elektrárny. Velmi „zajímavá“ jsou také čísla průtoků, která budou spuštěním vodního díla výrazně ovlivněna. MVE s dvěma Kaplanovými turbínami bude mít max. průtok 11,7 m³/s. Dlouhodobý průtok řeky Otavy v tomto místě je pouhých 14,5 m³/s. S poklesem průtoku řeky přibližně pod tuto hranici musí docházet i ke snižování průtoku turbínami. Při průtoku řeky cca 6 m³/s musí být průtok turbínami pozastaven, neboť zbytkový průtok pro samotný jez a náhon řeky je asi 3,5 m³/s. I když by se dal rok 2015 označit jako extrémně suchý, mohl dobře posloužit při představě, jak by byla elektrárna rentabilním projektem právě v podobně vypadajících letech (kterých bude do budoucna pravděpodobně přibývat). Z veřejně dostupných čísel o průtocích (viz [zde](#)) je jasné patrné, že průtok, při kterém bude muset být elektrárna odstavena, je v posledních měsících již zcela běžný. Loni to byla přibližně polovina roku. Takový průtok, při kterém by byl vtok do MVE omezen, provázal již jeho podstatnou část. Změna odtokových poměrů bude samozřejmě nepříznivě ovlivňovat teplotní a návazné chemické charakteristiky vodního prostředí. Změněn bude celý biotop pod jezem, který je využíván jako trdliště ryb. Realizací MVE a doprovodných staveb dojde k likvidaci většího množství dřevin v těsné blízkosti jezu. Bude narušena odpočinková zóna, důvodné jsou také obavy z většího zatížení okolí hlukem. Snižovaný průtok vody přes jez možná promění podobu Otavy v blízkosti pivovaru.

Pětikolský jez na Otavě - napravo místo s dřevinami, které by mělo ustoupit projektu MVE, foto -jj-

Vedení města přislíbilo podniknutí právních kroků, které jsou ještě v tuto chvíli dostupné, pro odvrácení tohoto záměru. Potřebný bude jistě také silný hlas veřejnosti. Proti záměru výstavby MVE byla sepsána petice, kterou můžete podepsat v Ekoporadně při ŠK v Husově ul. Znění petice a seznam dalších míst k podpisu si můžete přečíst [zde](#). -jj-

Podpora zateplování bytových domů aneb seminář k tématu v našem městě

Vážení čtenáři, dovoluji mi vás v krátkosti informovat o aktuálním dění ve věci dotační podpory zahrnující snížení energetické náročnosti bytových domů na našem území. V prosinci loňského roku Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky vyhlásilo dlouho očekávanou výzvu k předkládání žádostí o podporu z Integrovaného regionálního operačního programu (IROP) s názvem „**Energetické úspory v bytových domech**“. Výzvu č. 16 nalezneme v prioritní ose 2. Zkvalitnění veřejných služeb a podmínek života pro obyvatele regionů, investiční prioritě 4c. Podpora energetické účinnosti, inteligentních systémů hospodaření s energií a využívání energie z obnovitelných zdrojů ve veřejných infrastrukturách, mimo jiné ve veřejných budovách, a v oblasti bydlení, jejíž specifický cíl je označen 2.5 Snížení energetické náročnosti v sektoru bydlení. Pojdme se blíže seznámit, co nám výzva přináší.

Foto Lukáš Urbánek

Výzva je zaměřena na podporu provedení energeticky úsporných opatření v bytových domech na území České republiky mimo území hlavního města Prahy (kde je tato forma kompenzována z dotačního programu Nová zelená úsporám). Oprávnění žadatelé jsou vlastníci bytových domů a společenství vlastníků jednotek, kromě fyzických osob nepodnikajících, kdy se termínem bytový dům má za to: „stavba pro bydlení, která obsahuje čtyři nebo více bytů a ve které více než polovina podlahové plochy odpovídá požadavkům na trvalé bydlení a je k tomu účelu určena“. Cílovou skupinou jsou obyvatelé bytových domů, majitelé bytových domů, obyvatelé obcí a měst. Důležitým údajem jsou podporované aktivity, mezi které je počítáno se zlepšením tepelně-technických vlastností konstrukcí na obálce budovy (zvláště pak např. zateplení pláště budovy, výměna oken a vstupních dveří, zateplení střešního pláště včetně nové hydroizolace), dále s instalací systémů nuceného větrání s rekuperací odpadního vzduchu, výměnou zdroje tepla pro vytápění, výměnou zdroje tepla pro přípravu teplé užitkové vody, instalací solárních kolektorů nebo fotovoltaických systémů a instalací zařízení pro kombinovanou výrobu tepla a elektřiny využívající

obnovitelné zdroje nebo zemní plyn a kryjících primárně energetické potřeby budov, ve kterých jsou umístěny.

Výše finanční podpory dotace je závislá na předmětu prováděných prací a zvláště na dosažení energetické úspory vzhledem k celkové dodané energii (min. 20 %, 30 %, 40 %) a kvalifikační třídy celkové dodané energie (B, C nebo lepší). Rozmezí výše dotace je 32,3 % nebo 25,5 % z uznatelných nákladů na provedení podporovaných aktivit. Záměr žadatele musí při hodnocení splnit předepsaná obecná a specifická kritéria přijatelnosti, dále probíhá kontrola formálních náležitostí, která obsahuje povinné přílohy. Jedná se zejména o žádost, doklad o právní subjektivě, výpis z rejstříku trestů, výpis z katastru nemovitostí, žádost popř. stavební povolení, projektovou dokumentaci, položkový rozpočet stavby, energetické hodnocení (průkaz energetické náročnosti budov včetně energetického posouzení) a další specifické přílohy dle typu žadatele a rozsahu projektu (např. u SVJ zejména stanovy, usnesení ze schůze shromáždění o souhlasu s podáním žádosti). Všechny přílohy včetně žádosti se podávají elektronicky přes systém MS2014+ (portál IS KP 14+). Žádosti o podporu je možné podávat od 18. 12. 2015 do 30. 11. 2016 do 14:00 hod. Realizace projektu musí být ukončena do 30. 9. 2018.

Pro bližší informace o této výzvě týkající se energetických úspor v bytových domech můžete navštívit seminář Dotační příležitosti, který pořádá Centrum pro regionální rozvoj ČR, České Budějovice ve spolupráci s městem Strakonice. Setkání se uskuteční **ve středu 3. února od 16:00 hod.** ve velké zasedací místnosti Městského úřadu Strakonice, Velké náměstí 2. Na akci je vstup volný a je vhodné se přihlásit na e-mail: slipkova@crr.cz. Dozvíte se podrobnosti k programu, k jednotlivým přílohám žádosti, dále jak zpracovat a podat projektovou žádost o podporu, jak správně zhotovit výběrové (poptávkové) řízení na zhotovitele a mnoho dalšího.

Stěžejní odkazy na webové stránky:

Poskytování informací – [zde](#), obecná a specifická pravidla – [zde](#) a podání žádosti – [zde](#).

Případným zájemcům jsem k dispozici pro případnou konzultaci či realizaci projektové žádosti o dotaci na adrese iprm@seznam.cz. Přeji vám všem příjemné dny. **Lukáš Urbánek**

Schůze ZO ČSOP Strakonice – plány pro rok 2016

Lednový „odpočinkový“ čas využíváme naší organizací k pravidelné schůzi, v rámci které se snažíme nejen zhodnotit činnost v roce uplynulém, ale zejména naplánovat aktivity pro rok další. Čím více hlav a rukou se dá dohromady a přislíbí svou energii, tím lépe se plánují konkrétní akce a projekty. Potěšující tedy byla nejen poměrně hojná účast 16 lidí (a to zdaleka nejenom z řad registrovaných členů), ale i nápady, které padaly.

Velká část činností, do kterých se můžete zapojit, aniž byste nutně museli být členy naší organizace, se pravidelně opakuje každý rok. Psali jsme o nich v [č. 1/2014](#). Samozřejmě, že za dva roky se leccos změnilo. Z důvodu změny způsobu vypisování výběrových řízení o péči v chráněných územích, nám nadále nebylo umožněno soutěžit o péči v PP Sedlina a PP Pastvina u Přešťovic. Naopak ještě více zhoustl kolotoč našich účastí ve správních řízeních (týkajících se zákona na ochranu přírody a krajiny, nejvíce pak k povolování kácení dřevin), což je oblast, kde se toho dá mnoho ovlivnit, ale jedná se o činnost (nejen) časově velmi náročnou. Čištění ptačích budek a transfer obojživelníků už jsou dlouholetými evergreeny předjarního a jarního období – i letos se bude hodit pomoc každého z vás. Velká pozornost bude věnována opět pískovně V Holí a zde prováděnému managementu, který má přímý dopad na zvláště chráněné druhy živočichů s přímou návazností na práce v pískovně prováděné. Na jaře se uskuteční také výsadbová akce ve větrolamech nedaleko Strakonice. Bude se jednat o první podnik z možná celé série revitalizačních zásahů v těchto cenných biotopech. Pravděpodobně akcí pro veřejnost vyvrcholí dlouholeté úsilí Ing. Viléma Hrdličky v mapování rorýsů a dalších synantropních druhů ptáků a také netopýrů ve Strakonících. Mělo by dojít ke zmapování zejména nezateplených bytových domů, které jsou jejich útočištěm, a k ochraně ptáků a netopýrů při budoucích stavebních zásazích. Podobným způsobem se pokusíme zmapovat „tůně“ na Strakonicku – tedy biotopy, kde by mohlo vhodným revitalizačním opatřením dojít k podpoře vzácných a na tyto lokality vázaných živočichů a rostlin. Ve spolupráci s Ekoporadnou při ŠK jsou v plánu dvě úklidové akce v rámci celostátní kampaně Uklidme svět.

Foto -ah-

Ostatní činnosti budou vyhlášovány dle aktuální situace. Budeme se věnovat rovněž propagační a osvětové činnosti. Jsme otevřeni jakýmkoli podnětům široké veřejnosti. Aktuality a plánované akce se dozvíte na stránkách Kompostu, kde budou zveřejňovány. Přihlásit se můžete také k pravidelným mailovým rozesílkám aktualit.

V případě zájmu o připojení se k některým z našich aktivit se ozvěte na posta@csop-strakonice.net nebo 721 658 244. **-jj-**

Šelmy zblízka - Rys ostrovid (*Lynx lynx*)

Šelmy pro své vlastnosti fascinují člověka od nepaměti. S vědeckým poznáním přišlo překvapivé zjištění, že vlci, medvědi a rysoví nejsou škodnou, ale mají v ekosystému svoji nezastupitelnou roli. Dnes se dozvíme něco o rysovi.

Výskyt

Rys ostrovid je ze všech rysů největší a má také největší areál rozšíření. Původně žil v celé Euroasii, ale v Evropě byl na mnoha místech vyhuben. V Čechách zmizel koncem 19. století. V současné době žije v Čechách (díky reintrodukčním programům - 17 kusů rysa bylo vypuštěno v letech 1982 – 1987 v oblasti budoucího Národního parku Šumava), žije ale i na Moravě (Beskydy, Jeseníky). Rys ostrovid je samotář a je velmi plachý. Dává přednost lesům s bohatým podrostem nebo skalnatým oblastem, v horách může vystupovat až na hřebeny.

Vzhled

Rys ostrovid je jedinou volně žijící kočkovitou šelmou na našem území. Je velký asi jako ovčácký pes, ve srovnání s kočkou domácí je asi třikrát větší a váží přibližně 20 kg. Jeho délka je 80 – 130 cm, ocas měří 11 – 24 cm. Základní barva srsti je šedá se žlutavým až rezavým zabarvením a s hnědými až červenohnědými skvrnami na kožichu (podle kterých lze jednotlivé jedince odlišit, podobně jako lidi podle otisků prstů), má kratší ocas a delší nohy. Jeho tlapy jsou velké, zabraňují, aby se v zasněžené oblasti propadal do hlubšího sněhu. Během zimy srst na tlapách ještě zhoustne. Charakteristickým znakem jsou trojúhelníkovité uši s černými chomáčky chlupů na konci. Díky nim dokáže skvěle lokalizovat zvuky drobných živočichů, třeba myš dokáže zaměřit až z 65 metrů. Nezapomínejme ani na brilantní zrak, díky němuž rys získal jméno ostrovid.

Snímek rysa z fotopasti Hnutí Duha

tak pomáhá udržovat zvěř zdravou a silnou, což přispívá k rovnováze v přírodě. Rys neloví pro zábavu. Takové počínání by ho stálo spoustu drahocenné energie. Číhání, plíživé přiblížení se a krátký sprint nebo skok je pro rysa typický způsob lovu. Ke své kořisti se rys několikrát vrací, nedokáže zkonzumovat více než 1 – 3 kg masa. Z jednoho úlovku se rys živí několik dní. Na rysí kořisti se často přiživují další lesní zvířata – lišky, jezevci, kuny, divočáci nebo káňata.

Mláděta

Rysi žijí samotářsky, ale v období během února a března opouštějí své obvyklé trasy a vydávají se hledat partnera. Rysí samice rodí nejčastěji v květnu, v houštině, ve skalní dutině nebo pod vývratem stromů. Rodí po deseti týdnech březosti na jaře jedno až čtyři mláďata, která s ní zůstávají až do období další říje, přibližně jeden rok, takže mají čas vyrůst a zesílit než přijdou zimní mrazy. Pak si musí mladí hledat své vlastní teritorium. Od narození jsou mláďata vybavena hustou srstí, která je chrání před chladem. Mláďata na svět přicházejí slepá. Prohlédnou přibližně po dvou týdnech života, během kterých je matka prakticky neopouští. Pokud je rysí rodina v úkrytu vyrušena, matka koťata odnese na jiné místo. Nejdříve ve třech týdnech začínají koťata podnikat první výpravy do blízkého okolí. Během této doby se od matky naučí vše, co potřebují k samostatnému životu.

Závěr

Rys se nikde nemůže vyskytovat masově, neboť mladí rysi musejí opustit teritorium matky a vyhledávat si svůj vlastní, dosud neobsazený prostor. Při těchto vyhledávacích pokusech přijde mnoho nedospělých rysů o život (nemoc, dopravní nehoda, vyhladovění). Divočina s velmi členitým terénem, např. s popadanými stromy nabízí spoustu potřebných úkrytů. Navíc ho zde mnohem méně ohrožují pytláci. Rys je chráněný, silně ohrožený druh podléhající úplné ochraně přírody (Červená kniha, Bernská smlouva, Washingtonská konvence). Tato krásná kočkovitá šelma se opět stává součástí naší přírody.

Bohuslava Schneiderová

Pochod proti úložišti

Obec Chanovice na Klatovsku svým katastrálním územím náleží do jedné ze sedmi lokalit, kde je v budoucnosti uvažováno o zřízení hlubinného úložiště jaderného odpadu – jedná se o tzv. průzkumné území pro hlubinné úložiště (přehled všech naleznete [zde](#)). Odpor proti tomuto plánu, který má být realizován Správou úložišť radioaktivních odpadů (SÚRAO), je dlouhodobý, silný a jednohlasný (více např. v nejnovějším zpravodaji [Jaderný odpad? Děkujeme, nechceme!](#)). Jedněmi z podniků proti těmto plánům jsou i časté a pravidelné pochody přímo ve vytipovaných lokalitách. Průzkumné území Březový potok, kam spadají i Chanovice, je nám Jihočechem ze všech sedmi míst nejbližší. Ne že by pro nás snad měla být realizace úložiště v některé jiné lokalitě přijatelnější, ale mnozí z nás jsou s místem přímo spjatí. Naše pravidelná přispěvatelka Eva Legátová, obyvatelka Chanovic, nám zaslala krátký report z pochodu proti úložišti, který se zde konal 9. ledna. Více se o pochodu dočtete i [zde](#). -jj-

Dnes se v Chanovicích uskutečnil 13. ročník pochodu proti hlubinnému úložišti jaderného odpadu. Start byl v infocentru v Chanovicích od 8:30 do 9:30. Karta za 70 Kč zahrnovala občerstvení na třech místech, takže na trase 9 km se mohlo hodně odpočívat. Šli jsme z Chanovic po silnici přes Dobrotice do Holkovic, kde jsme v hospodě dostali obloženou housku a teplý čaj či kávu. Z Holkovic se šlo přes Plácek do Újezda u Chanovic po polní cestě. Moc zledovatělá cesta nebyla, ale přesto bylo třeba jít opatrně. V Újezdě jsme v klubovně dostali oplatku a teplé pití. Do cíle v kulturním domě v Chanovicích bylo možné jít přes les nebo po silnici. V cíli jsme dostali teplou klobásu. (Klobásy nejím, ale v tomto případě jsem udělala výjimku.) V kulturním domě v Chanovicích hrála kapela z Horažďovic pana Ing. arch. Jiřího Kučery a náš pan starosta Petr Klásek nás informoval o situaci ohledně úložiště a pochodu. Obce z naší lokality Březový potok se rozhodli nepřijmout miliony za plánovaný průzkum. Dnešního pochodu se zúčastnilo přes 400 lidí. Nakonec zaznělo z pódia od všech starostů z lokality Březový potok jednohlasně: "Jeden za všechny - všichni za jednoho!" **Eva Legátová**

Foto Eva Legátová

Ekoznačky - 2. Ekologicky šetrný výrobek/služba

Naše putování za jednotlivými ekoznačkami začínáme u té, resp. u těch, které se dají označit jako ekoznačky "všeobecné". Dalo by se říci, že charakterizují produkt z mnoha hledisek (neposuzují jeho jedinou vlastnost) a zkoumají u něj šetrnost k životnímu prostředí v rámci celého výrobního cyklu. Hodnotí také zdravotní dopady jeho využívání na spotřebitele. V ČR je

označování takových produktů zprostředkováno pomocí jediné všeobecné ekoznačky - "Ekologicky šetrný výrobek" a "Ekologicky šetrná služba". Značky propůjčuje ministerstvo životního prostředí, dohled nad certifikací má agentura CENIA. Obdobný způsob užití má všeobecná certifikace "Ekoznačka EU", prostřednictvím které jsou označovány zahraniční výrobky v rámci EU, případně české, které jsou exportovány do ostatních států EU. V databázi výrobků s takovýmto označením (která je k dispozici [zde](#)) naleznete širokou škálu výrobků - od nátěrových hmot přes nábytek a textil až po prací prostředky (celkem je možno značku získat pro 64 produktových skupin). U označení "Ekologicky šetrná služba" se jedná nejčastěji o ubytovací kapacity. Úplný seznam držitelů "Ekoznačky EU" pak můžete hledat [tady](#). Kritéria k udělení značek jednotlivým skupinám produktů naleznete [zde](#). Nemusí se vždy bezpodmínečně jednat o nejlepší produkt ve vztahu k životnímu prostředí na trhu, ale máme jistotu, že vykazuje charakteristiky dané podmínkami udělení a že byly u produktu prokázány. Toto všeobecné ekoznačení slouží jednak k rychlé orientaci na trhu a také k posouzení výrobků, které svým životním cyklem mohou ovlivňovat různé složky životního prostředí. Jak uvidíme v dalších dílech seriálu, použití všeobecných ekoznaček se nevylučuje s certifikací ekoznačkami specifickými. Část takových podmínek je vyžadována i v rámci použití všeobecného značení. -jj-

Certifikáty „Ekologicky šetrný výrobek/služba“ a „Ekoznačka EU“

jsou exportovány do ostatních států EU. V databázi výrobků s takovýmto označením (která je k dispozici [zde](#)) naleznete širokou škálu výrobků - od nátěrových hmot přes nábytek a textil až po prací prostředky (celkem je možno značku získat pro 64 produktových skupin). U označení "Ekologicky šetrná služba" se jedná nejčastěji o ubytovací kapacity. Úplný seznam držitelů "Ekoznačky EU" pak můžete hledat [tady](#). Kritéria k udělení značek jednotlivým skupinám produktů naleznete [zde](#). Nemusí se vždy bezpodmínečně jednat o nejlepší produkt ve vztahu k životnímu prostředí na trhu, ale máme jistotu, že vykazuje charakteristiky dané podmínkami udělení a že byly u produktu prokázány. Toto všeobecné ekoznačení slouží jednak k rychlé orientaci na trhu a také k posouzení výrobků, které svým životním cyklem mohou ovlivňovat různé složky životního prostředí. Jak uvidíme v dalších dílech seriálu, použití všeobecných ekoznaček se nevylučuje s certifikací ekoznačkami specifickými. Část takových podmínek je vyžadována i v rámci použití všeobecného značení. -jj-

Únor – měsíc čištění ptačích budek

Strakonická Základní organizace ČSOP pečuje o více než 40 budek vyvěšených v parku, u Mlýnského náhonu, na Podskalí, poblíž hradu a kostela sv. Markéty a na dalších veřejně přístupných místech, tak aby se mohl kdokoliv z města o ně blíže zajímat, nechat se inspirovat a pořídit další na svém pozemku, atd. Budky sice ptákům nemohou plně nahradit vhodné doplnění stromy (kterých je v obcích i v krajině nedostatek, a kde to jen trochu jde, je nutné je zachovat a chránit), ale i tak je dobře je vyvěšovat a starat se o ně.

Zveme vás k účasti na pravidelném čištění, které se již několikátým rokem koná v měsících lednu a únoru - dle průběhu počasí. Je totiž nutné odstranit starou výstelku a připravit budky na další hnízdní sezónu. Tím se zároveň i zkontroluje, jak to vypadalo s jejich obsazováním, protože podle naneseného materiálu se dá odhadnout, který druh kterou budku obýval. Převládají sýkory koňadry a modřinky.

Víte, kteří ptáci si nosí do hnízda kromě mechu, větviček, zvířecích chlupů apod. třeba i stanioly z vyřazených vánočních stromků? Nebo kteří si doslova „vzdívají“ okolí otvoru? Proti komu musíme hnízda chránit a jak? Viděli jste už někdy budku pro rorýsy? Přijďte do knihovny Za Parkem (buď do Ekopodradny, nebo i do půjčovny pro děti a dospělé) a můžete vidět fotografie, soupisy za minulé léta, mapky, nákresy na výrobu nových budek, atd. atd.

Chcete-li se zapojit do čištění, bude to jedině vítáno. Kdo je zdatný, může lézt na žebřík a pracovat ve výšce, ale velkou pomocí je i přenášení budek, zapisování, apod. Letošní akce se bude konat **v sobotu 6. února se srazem ve 14 hodin u gloriety v Rennerových sadech**. Více informací získáte na tel. 721 658 244 nebo mailu posta@csop-strakonice.net. **-ah-, -vh-**

Foto -vh-

Veget na pokračování – 48. díl – Spočítejte si přínos vegetariánství/veganství

I když měl seriál Veget na pokračování výčtem dosavadních dílů skončit, rozhodl jsem se pro jeho uzavření ještě poněkud jinou formou. Při zveřejňování mnohdy nepříjemných informací světa kolem nás se snažíme (pokud je to možné) vycházet z pozitivních příkladů, které je možno následovat a které dokazují, že z každé šlamastiky je cesta ven. Bylo by tedy dobré i tento celý čtyři roky trvající seriál uzavřít něčím příjemným a povzbudivým. Informace o pozitivním vlivu stravy na rostlinném základu nejen na naše zdraví, ale hlavně na životní prostředí, životy zvířat atd. jsme rozebírali v jednotlivých dílech seriálu. Většina z nás argumentuje proti snahám o celospolečenskou změnu tím, že rozhodnutí jedince nehraje žádnou roli. Část z nás k takovému rozhodnutí přistupuje zcela zásadově – s něčím nesouhlasí, tak se podle toho zařídí i ve svém spotřebitelském životě. Další část z nás potřebuje pro takové rozhodnutí fakta, zda bude naše snaha odměněna konkrétní změnou. Pro všechny tři tyto skupiny (i když pro třetí patrně nejvíce) je určena jednoduchá webová aplikace, kterou jsem se rozhodl pro oficiální ukončení seriálu použít. Jedná se počítadlo/kalkulačku dopadů našeho způsobu stravování na konkrétní ukazatele, resp. kalkulačku pomyslných úspor, kterých dosáhneme při vegetariánském/veganském stravování po určitou dobu. Na <http://thevegancalculator.com/> si můžeme velmi jednoduše spočítat, kolik zvířecích životů, m² lesa, litrů vody, kilogramů pšenice a CO₂ ušetříme při veganské stravě. Dobu trvání můžeme nastavit v měsících nebo letech (doporučuji přepnout do „metrického“ zobrazení pod časovým údajem). Už při nejmenší možné jednotce dopadu rostlinného jídelníčku, která jde nastavit – 1 měsíc, nám vycházejí v přepočtu velmi zajímavá čísla. Vězte, že ušetříte: 124 917 litrů vody, 84 m² lesa, 30 zvířecích životů, 543 kg obilí a 273 kg CO₂. Samozřejmě, že tato čísla znamenají změnu, která vzniká dopadem našeho spotřebitelského bojkotu na následnou produkci, ale v dnešním čistě tržním světě tento princip funguje velmi dobře a je dokládán snižujícími se stavy hospodářských zvířat ve většině ekonomicky rozvinutých zemí. Výpočet zohledňuje i některé vedlejší dopady živočišné výroby (zejména v počtech zabitých zvířat), výsledek tak nemusí znamenat pouze přímo jejich zkonsumovaný počet. Pokud vložíme do rovnice časový úsek několika let, jsou vypočtené údaje doslova dechberoucí. Vyzkoušejte sami.

Foto -jj-

Podobným způsobem, i když s menším množstvím výstupů, funguje i vegetariánská varianta tohoto počítadla: <http://vegetariancalculator.com/>. Zatím nejsou podobné aplikace k dispozici v češtině, ale vzhledem k jednoduchosti názvosloví si myslím, že to vůbec nevadí.

I když by se mohlo zdát, že podobné hračky fungují proto, aby se určité skupiny lidí mohly plácát po zádech, rozhodně si myslím, že tato pomůcka je využitelná i pro konvenčně se stravující část populace. A to zejména v tom ohledu, že konkrétní dopady může zaznamenat i způsob stravování, který není čistě vegetariánský nebo veganský, ale nějakým způsobem k těmto výživovým variantám směřuje. Např. zařazením bezmasých/rostlinných jídel nebo dnů v týdnu ([bezmasé pondělky](#) apod.). Případně se můžete připojit k nejrůznějším pravidelně se opakujícím časově ohraničeným výzvám (např. [zde](#)). Dopotčítání konkrétních dopadů je pak už velmi jednoduché. Je to tedy na nás a není to zase tak abstraktní, jak by se mohlo na první pohled zdát. Každé jídlo se počítá. -jj-

Večer s dokumentem – 24. díl – Cesta kolem světa za 90 minut

Lidstvo zrychlilo. Kam ho spěch dovede?

Historie lidstva se možná počítá na deset tisíc generací a lidem trvalo 200 000 let, než se v roce 1961 mohl jeden člověk poprvé podívat do vesmíru. Otevřely se brány neznámého. Jenže to největší překvapení čekalo na kosmického cestovatele, když se ohlédl zpět za Zemí, kterou opustil. Astronautův pohled na planetu, která dává člověku pohostinný domov, byl jiný, než čekal.

Foto -jj-

Dokument „Cesta kolem světa za 90 minut“ vznikl před šesti lety. V té době již kosmická stanice dokázala obkroužit Zemi za půldruhé hodiny. Film si všímá událostí, ke kterým za tu dobu dochází, názorně je přepočítává a ukazuje způsoby života lidí na planetě. Zapátral po informacích, jak se vybraná místa na zeměkouli změní, než se nad ně vesmírná loď za hodinu a půl zase vrátí. Z nadhledu divák navštíví Greenwiche, deštné pralesy Amazonie, Mexický záliv, Texas, Japonsko, Austrálii, Čínu, Švédsko, až doputuje k poslední zastávce, kterou je městečko nedaleko Paříže. Ojedinělý cestopis přináší zamyšlení nad tím, jak život lidstva zrychlil a kam tento spěch vede. Sděluje, že během jednoho obletu kolem Země na ní zemře 9 696 jejích obyvatel, zatímco se zde dalších 13 323 narodí.

Film přináší i obraz lidského bytí mimo Zemi v omezených a odlišných podmínkách. Posádka v lodi a v nejmodernějších skafandrech, chránících je před nehostinným prostředím, působí, jako by pocházela z novodobé podoby Tylovy hry o Švandovi dudákovi. Čeká ji návrat s poznáním v duchu českého přísloví, že není všechno zlato, co se třpytí.

Na Česko-Slovenské filmové databázi zatím posoudilo film 93 lidí a průměrné hodnocení činí 80%. Komentáře jsou na ČSFD dva: "Jedinečné záběry z Mezinárodní vesmírné stanice (International Space Station - ISS), kde skupina kosmonautů podniká každý den několikanásobnou cestu kolem naší planety. Dokument o historii, klimatu a životě na planetě Zemi," říká jeden. Druhý je emotivnější: "Úžasný dokument vystihující absurditu našeho světa/bytí a lidský hyenismus."

Dokument můžete zhlédnout [zde](#).

Martina Vaněčková

Pozvánky - únor 2016

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně zve:

Kurz zdravého veg(etari)ánského vaření

Úterý 9. 2. - „Pokročilí“ a čtvrtek 11. 2. - „Začátečníci“. Od 18:00, cvičná kuchyňka ZŠ Povážská (Nad Školou 560)

Již pátý ročník úspěšných kurzů. Probíhají opět na ZŠ Povážská 1 x měsíčně do května, hlásit se je možné na každý zvlášť. „Začátečnické“ lekce jsou určeny pro ty, kteří kurzy v minulých letech nenavštěvovali. Jednotlivé kurzy na sebe nenavazují. Přijďte rozšířit své kulinářské obzory o potraviny a pokrmy z oblasti zdravé a bezmasé kuchyně. Kurzy budou doplněny teoretickým povídáním o surovinách a postupech zajímavých nejen pro vegetariánské

vaření. Hlaste se na jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244. **Únorová lekce pro pokročilé se bude týkat bezpečného pečení.** Obdobné kurzy probíhají také v Blatné, Volyni a Česticích (únorové termíny viz [zde](#)).

Zelené otazníky - „Naši obojživelníci - co je ohrožuje?“

Středa 24. 2., 18:00, bývalý Baobab (Bavorova 20, Strakonice)

Jak žijí obojživelníci v české krajině a jak je poznáme? Čím jsou nejvíce ohroženi, dá se tomu předcházet, a jak jim můžeme konkrétně pomoci? Nejen na tyto otázky se pokusí odpovědět zoolog **Mgr. David Fischer.** -jj-

Pobočka ŠK Za Parkem a ČSOP zvou dospělé i děti:

Výstavky

Pokračuje výstavka větviček na určování (při určování dřevin podle pupenů a borky je možno si nechat poradit a navíc si půjčit domů nejen příslušnou literaturu, ale i sadu označených větviček) a dále akce Paměť strakonických stromů a Nejlepší knihy - v půjčovně pro děti a dospělé na pobočce Za Parkem (Husova 380).

Lapač snů

Čtvrtek 4. 2.: Tvořivý podvečer s Alenou Šimáčkovou. 17:00 - 19:00 v půjčovně v Husově ulici č. 380 (Ize přijít kdykoliv mezi 17. a 19. hodinou, třeba jen na podívání). Potřeby k předvedení a vyzkoušení budou připraveny, ale lépe je přinést i vlastní (pružný proutek, provázek, jehla, nitě, bavlnky, řídká látka, záclonovina nebo předem připravená síťka z provázků, kamínky, korálky, pírka nebo střepečky...).

Hraní na kantely

Neděle 7. 2.: další společné hraní na kantely (vyrobené při akcích ŠK), případně i další nástroje. **Koná se od 18:00 na pobočce Za Parkem** ve spolupráci se spolkem Spona. K hraní, zpěvu nebo jen k poslechu zveme také veřejnost.

Strakonické příběhy XXVI.

Úterý 16. 2.: Karel Skalický: Jako lev náš staroslavny. Revoluční rok 1848 ve Strakonících. Další vyprávění regionálního historika v rámci rozsáhlejšího strakonického cyklu, doprovázené projekcí různých dokumentů a vyobrazení. **Od 18:00 ve spol. sále ŠK na III. hradním nádvoří.**

Další putování Švédskem po stopách Nilse Holgerssona a divokých husí

Úterý 23. 2.: přednáška Hany a Jiřího Šantrůčkových (s promítáním). Od 17:00 v promítacím sále strakonického gymnázia.

Výlet do Nezvěstic se zimním houbařením

Neděle 28. 2. přírodovědný výlet do Nezvěstic (příroda, památky – např. zbytky tvrže aj.). **Sraz v 8:45 před nádražím ČD**, v 8:53 jede vlak (přes Plzeň). Místní mykolog nám přiblíží **zimní houbaření** (buď přímo v terénu, nebo v teple blízké čajovny). Možnost návštěvy loutkového představení. Zpět jede více spojů.

Přírodovědný kroužek MOP pro rodiče a děti

Schůzky kroužku MOP - sraz vždy v **pátek** (kromě 19. 2.) v **16:00 před hradem u kanceláře CIAO**. Bude-li snít, půjdeme na část schůzky bobovat. Chodit lze i nepravidelně. **5. 2. si vyrobíme Morenu, 12. 2. si zahrajeme staré české hry, 26. 2. pojedeme do Domanic.** Jsme pozváni do velké zahrady na hraní a posezení u ohně.

Více informací na pobočce ŠK, Husova 380 (380 422 720, hrdlickova@knih-st.cz). -ah-

Drobné smetí

Kompost ve vysílání STTV

Prosincové Zelené otazníky s tématem ekospotřebitelství a časopis Kompost byly hlavními tématy reportáže Strakonické televize, kterou můžete zhlédnout [zde](#).

Měření průhlednosti vody v rybnících

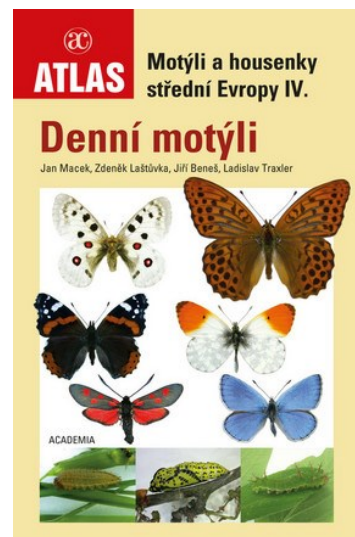
Zajímavý projekt se zapojením široké veřejnosti zorganizovala Česká společnost ornitologická. Jednalo se o mapování kvality vod v rybnících za pomoci měření průhlednosti vody. Konkrétní výsledky a další informace se dozvíte [zde](#). -jj-

Literární okno

Vyšel 4. díl atlasu Motýli a housenky střední Evropy

Ke konci roku 2015 se objevil na trhu závěrečný díl atlasu Motýli a housenky střední Evropy z nakladatelství Academia. První díl byl věnován nočním motýlům (např. lišajům a přástevníkům), 2. díl čeledi můrovitých, 3. díl čeledi píďalkovitých a 4. díl se zabývá denními motýly. Kromě známých čeledí denních motýlů (jako jsou otakárkovití, běláskovití, babočkovití, modráskovití a soumráčníkovití) zahrnuje i méně známé čeledi motýlů s výlučně denní aktivitou (vřetenuškovití, nesytkovití, okenáčovití). U každého druhu je uvedena mapka a popis rozšíření, charakteristika dospělce, housenky a kukly včetně velmi kvalitních fotografií, podrobná bionomie i variabilita a navíc podobné druhy. Je zde také mnoho černě psaných komentářů na žlutém podkladě přibližujících některé pojmy z oboru lepidopterologie – nauce o motýlech. Dozvíme se např. o chemické ochraně vřetenušek, o tom, jak přišli soumráčníci ke svému názvu, co je to hilltopping a co jsou pteriny, o efektu falešné hlavy u ostruháčků, o tom, jak jsou mravenci adoptovány housenky modrásků, o párovacích strategiích okáčů, o migrující babočce a sezónním polyfenismu. Na závěr cituji komentář k této knize z časopisu Živa č.5/2015: „S ohledem na prudký úbytek druhové diverzity motýlů přispívá i závěrečný díl k pochopení, proč je žádoucí zachovat toto přírodní dědictví dalším generacím.“ **Eva Legátová**

Rudolf Richard Hofmeister: „Ostrov racků“

Lidské osudy jsou často plné nečekaných změn, tu k lepšímu, tu k horšímu. To platí i o Rudolfu Richardovi Hofmeisterovi (1868 – 1934), rodákovi z Rožmitálu pod Třemšínem. Byly mu teprve tři roky, když velký požár jeho města vzal mnoha domácnostem střechu nad hlavou – to mělo mimo jiné i ten následek, že rodiče nemohli kvůli zadlužení dopřát nadanému synovi vytoužené studium a dali jej místo toho do učení na rukavičkáře. „... Bylo mi smutno a hořko k nevyhovování...“ – to si můžeme o tomto období přečíst ve spisovatelových pamětech „Kořeny“. Na druhou stranu ale za I. světové války, kdy R.

Racek chechtavý, foto Petr Pavlík

R. Hofmeister pracoval jako zaměstnanec továrny dodávající cvočky do vojenských bot, unikl díky tomu nasazení na frontu. A zase po roce 1948 začala být příslušnost k živnostníkům při hodnocení jeho odkazu na škodu – takže jsme se ve škole o něm vůbec neučili, i když ve své době byl velmi oblíbený a uznávaný. Teprve před několika týdny vyšla o něm monografie (J. Jirásek: „Rudolf Richard Hofmeister, nezasloužený osud průkopníka literární fantastiky“) a budeme mít možnost si svoje znalosti doplnit.

R. R. Hofmeister byl člověkem bohaté fantazie, jak o tom ve svých vzpomínkách i sám napsal: „... Měl jsem od mládí podivnou vlastnost, že jsem rázem na vše kolem zapomínal a pohružoval se do snění, kdykoli mě co silně zaujalo...“ (viz [zde](#)). Spolu s Eduardem Štorchem (1878 – 1956) se stal naším nejvýznamnějším představitelem tehdy nového žánru – „pravěké povídky“. Palenontologii a prehistorii studoval jako amatér od mládí velice horlivě, stejně tak měl velké zaujetí i pro mnoho jiných oborů a snažil se do nich proniknout tím spíše, že mu bylo vzdělávání po celý život vzácné. Nejen, že si nemohl vybrat takové školy, jaké by si byl přál, ale také velké pracovní vytížení mu po celá léta bralo spoustu času a energie. Přesto si jej jeho děti zapamatovaly jako člověka, který měl doma vždy dobrou náladu, byl vlídný a vstřícný (viz [zde](#)). Byl také vášnivým turistou a sportovcem. To se mu bohužel vymstilo, když se ve věku 66 let koupal ještě i v září v rybníce, nastydl a zemřel na zápal plic.

Na ukázkou z díla R. R. Hofmeistera jsem pro vás vybrala několik úryvků z povídky „Ostrov racků“. O raccích chechtavých víme z odborné litera-

tury, že žijí v koloniích, hnízda si stavějí v močálech nebo v rákosí, živí se drobnými bezobratlými, ale i rostlinami a různými zbytky. To je podle všeho jednou z možných příčin jejich rychlého vymírání, protože jejich přirozené potraviny ubývá, zatímco odpady a jedy jim způsobují odvápnění a další těžké poruchy. R. R. Hofmeister se s námi podělil o svůj silný zážitek z dob, kdy ještě těmto nádherným ptákům neškodilo ani soužití s člověkem, ani občasné krátké vyrušení. Bylo možné nasednout do lodičky, opatrně připlout až do jejich blízkosti – a pak se zase rychle vzdálit a radovat se z jejich přítomnosti:

„... Těžko bylo tu učiniti i jen několik kroků. Mezi balvany a hustými trsy sítin a skřipin, dosud ještě nízkých, bylo tu rozseto hnízdo těsně vedle hnízda, ledabyly z uschlých snítek rákosí upravené, a v každém ležela dvě nebo tři bledě olivová vejce, pokropená červenavě popelavými nebo šedě hnědými skvrnami a tečkami, nebo už mláďata, tu holá, jinde už do žlutohněda opeřená a skvrnitá, jež před námi hbitě z hnízd ubíhala, aby se skryla v štěrbině kamene, v díře pod balvanem, nebo nejčastěji pod trsem travin, i jest tu třeba velikého pozor, abyste vejce nebo mláďe nerozšlápli..

Nikdy před tím neviděl jsem racků tak z blízka, jako zde, a nevycházel jsem z úžasu nad jejich zjevem. Jejich let jest lehký a krásný a plný elegance jako u málokterého ptáka, vznášejí se bez námahy, krouží, padají a stoupají do výše v ladných křivkách a vrážejí do vln rybníka za spatřenou rybkou až na půl metru pod vodu a hned zase bez odrazu zvedají se ze zvlněné hladiny jako s pevné země...

Mezi plavbou vyprávěl nám baštýř, že asi před dvaceti lety rackové s ostrůvku zmizeli a nevraceli se sem k jarnímu svému hnízdění. Každý toho litoval, neboť teprve nyní lidé poznali, jak celý jejich kraj zesmutněl, a zvláště rolnictvo těžce neslo jejich trvalou nepřítomnost, neboť už dávno se byli přesvědčili o jejich užitečnosti. Rackové snášejí se v celých houfech, jak jsme v okolí rybníka talínského namnoze sami viděli, za každým oráčem do brázdy, sledují jej těsně krok za krokem a vybírají z ní ponravy, larvy chroustů a všechnu jinou škodlivou havěť. Za dva roky nepřítomnosti racků rozmohli se tu chrousti tak neobyčejně, že rolníci se obrátili na správu rybníků do Protivína a ta vyšetřila, že se na ostrůvku v doupěti pod balvanem uhnízdil párek tchořů, který racky vypudil a zabraňoval jejich hnízdění. Na tchoře podniknut pak lov a oba byli zahubeni, vybírání vajec z hnízd na ostrůvku přísně zakázáno - a rackové se vrátili...

Pokoj s vámi, krásní bílí ptáci! Nezapomenu nikdy toho skvělého obrazu, kdy poděšení zjevem nás vetřelců, vznesli jste se jako do tisíce chomáčů roztrštěná sněhově bílá pěna do výše a vířili vzduchem jako v klokotném varu - neboť to byl jeden z nejvzácnějších pozemských zjevů krásy!“ -ah-

Únorové zastavení

Také se v únoru už nedočkavě těšíte na jaro? To platí asi pro většinu lidí, pro mě také, ale to nic nemění na tom, že mám zimu moc ráda. A sníh zrovna tak, pokud neláme stromy, ale přijde zlehka, pozvolna, aby ochránil zemi před mrazem, a až se bude loučit, aby zanechal po sobě vláhu pro sněženky a vůbec pro všechno – i pro nás. -ah-

Zimní květiny

(ze sbírky japonských pěťeverší „Verše psané na vodu“ v překladu Bohumila Mathesia)

Zima – a přece

padají shůry

sněžinek bílé kytičky;

Možná že, možná vysoko nad mraky

jaro je, lidičky!

Foto -ah-

Listovka

„Člověk je víc než strom...“

... tuhle větu slyšíme s mým mužem a s kolegou Honzou Jurášem každou chvíli, většinou v souvislosti s žádostmi o kácení u domů. Bývá pronesena buď vyčítavým, nebo vysloveně útočným tónem, protože každý, kdo se zastává stromů, je pravděpodobně automaticky považován za nepřítele lidí. Těžko pak někomu něco vysvětlovat, když je (ze svého pohledu spravedlivě) rozzlobený a nevnímá nás.

Napadlo mě, jak by v takové situaci zněla například věta „Člověk je víc než sníh“ nebo

jiné podobné porovnání. Dovedu si představit, jak by to vypadlo, kdyby se dal sníh nějak zrušit, podobně jako se kácení stromy. Hned by se vyrojily žádosti s odůvodněním, že mnozí lidé už někdy zapadli do závěje nebo uklouzli a zranili se, jiní museli s námahou prohazovat cestu od domu ke garáži, někomu se něco zasypalo a polámalo, zkrátka že by se s tím mělo něco dělat. Sníh by se povolil jen na dvě hodiny na Štědrý den na náměstí, jinak jen na horách. Řeklo by se, že do města rozhodně nepatří, a kdo ho hájí, ten se chová násilnický a sobecký, chce se nejspíš prohánět na běžkách a vůbec nehledí na ty, kdo

sportují neradi nebo jsou už postarší a zesláblí. Holomrazy by nikomu nevadily, před těmi se dá zalézt k topení. Na zvířata by se nemyslelo a na spodní vodu už vůbec ne, dokud by nebylo pozdě – a to už by se pak těžko něco napravovalo. Se stromy je to to samé, jenže horší, protože spojitost s přiváděním vláhy do krajiny u nich není tak zřejmá a i další jejich „zásluhy“ se přehlížejí čím dál tím víc.

Ještě relativně nedávno byla naše krajina kvůli zemědělskému využití hodně chudá na stromy. To, že přibýlo lesů, přivádí širokou veřejnost k myšlence, že teď už je všechno v pořádku. A že do obcí velké stromy nepatří. Jak důležitou roli zeleň hraje, o tom jsme psali v minulém čísle v souvislosti s přednáškou doc. Jana Pokorného. Můžete si také poslechnout z internetu varování před rozsáhlým kácením ve městech. Nové stromky se musí ještě mnoho týdnů zalévat, než se ujmou, kromě toho dnešní normy jsou tvrdší než dříve a na mnoha místech výsadbu prostě nedovolují. Přitom se dozvídáme už i takové zprávy, že v indických městech, kde byla zničena vegetace, zemřelo v letošním horkém létě několik tisíc lidí – teploty se tam totiž pohybovaly i v noci dlouhodobě kolem padesáti stupňů (viz např. [zde](#)). Bylo zjištěno, že přítomnost vzrostlých dřeviny by dokázala prostředí podstatně ochladit. U nás bohužel spějeme skoro až bezstarostně ke stejnému charakteru obcí, a tak některé dny jsou tu v létě také doslova vražedné, ačkoliv nejsme oproti Indii tak blízko rovníku.

Foto -ah-

Stromy, naši spojenci, potřebují od někoho zastání a budeme je tedy hájit dál, ať máme nálepkou ekoteroristů, nebo ne. Zrovna tak budeme sypat do krmítek a čistit budky, i když lidi jsou víc než ptactvo. A na jaře se na výpadovce pustíme do transferu „ošklivých“, strupatých ropuch, aby se dostaly z polí k rybníku, i když všechna ta nablýskaná auta jsou podle obecného mínění docela určitě víc než žáby... -ah-

Zdraví a strava

Snížování hmotnosti

Lednové kurzy zdravého vaření a jednorázový seminář „Jak více jíst a méně vážit?“, pořádané Ekoporadnou při ŠK měly společného jmenovatele - hubnutí. Téma, které je aktuální nejen v měsíci lednu přilákalo velké množství zájemců. Semináře se zúčastnilo více než 50 lidí.

Jelikož má správně sestavená racionální strava (zejména ta na rostlinném základě) i velmi významný „hubnoucí“ potenciál, rozhodl jsem se formou semináře předat některé podstatné informace zájemcům o toto téma. Součástí akce byla i praktičtější část, při které se kromě ochutnávání připravených ukázkových pokrmů hovořilo také o principech sestavování jídelníčku při snahách o redukci hmotnosti. Na následující stránce máte několik receptů, probíraných na zmiňovaných akcích.

Když odmyslíme fakt, že hubnutí je zejména otázkou motivace a že by to neměla být pouze časově omezená „dieta“ (po které se vrátíme ke svému původního stravovacímu režimu), ale komplexní změna životního stylu, zbývají nám už vlastně pouze jednoduchá výživová doporučení, jak „více jíst a méně vážit“ (což je lákavé i pro ty, kdo mají štíhlou postavu už teď a chtějí si ji udržovat). Hladovění by bylo nejen nepříjemné, ale mohlo by vést (a dost často vede) k neúspěchům a známému „jo-jo efektu“. V rámci seriálu Veget na pokračování v [č. 7/2014](#) jsem rozebíral některé důležité principy - hlavně význam vlákniny, který spočívá v aktivním vázání vody, čímž dochází ke zvětšování objemu tráveniny (sníme méně, ale cítíme se více nasyceni). Vlákna rovněž zpomaluje vstřebávání sacharidů do krve, tzn., že potraviny na ni bohaté nás zásobují energií pozvolna a déle). Zejména tyto její efekty mohou mít za výsledek snížení celkového energetického příjmu. Zároveň mají ty nejlepší zdroje přirozené vlákniny (celozrnné obiloviny, luštěniny, ovoce, zelenina...) i pozitivní vliv na naše zdraví celkově - vyváženým poměrem důležitých živin, zastoupením ochranných látek, absencí škodlivých tuků atd. Jedním z pilířů úspěšného hubnutí je tedy zaměřit se právě na ně. Vedlejším, i když zásadním, efektem je pak menší zastoupení potravin, které naši snahu „komplikují“. Ostatní zásady zdravého hubnutí souvisejí víceméně se zásadami zdravé výživy všeobecně a byly probírány v minulých dílech seriálu Veget na pokračování. S jakýmikoliv dotazy ohledně úpravy jídelníčku a plánování procesu redukce hmotnosti se na mě můžete obracet na kontaktech Ekoporadny (viz tiráž).

Rád a samozřejmě bezplatně vám pomohu. -jj-

Univerzální hrášková polévka

Ingredience: hrášek (500 g - čerstvý nebo mražený), polovina menší kapusty (nebo přibližně stejné množství jiného druhu zeleniny - zelí, květák, celer...), sůl, pepř, kayenský pepř

Postup přípravy: Zeleninu uvaříme v osolené vodě doměkka, ochutíme pepřem a opatrně kayenským pepřem (případně jiným pálivým kořením). Přidáme hrášek a uvedeme k varu. Umixujeme dohladka a dochutíme.

Rajčatová polévka

Ingredience: konzervovaná rajčata (500 g), velká cibule, rostlinný olej, sůl (necelá lžička), čerstvě drcený pepř, hnědý cukr (2 - 3 lžičky), tymián (1/2 lžičky)

Postup přípravy: Na malém množství oleje orestujeme dozlatova cibuli pokrájenou na větší kusy, přidáme konzervovaná rajčata, osolíme, opepříme, zalijeme vodou (pokud jsou rajčata v nálevu, tak pouze malým množstvím) a vaříme několik minut. Umixujeme dohladka a na závěr dochutíme tymiánem.

Foto -jj-

Vrstvená slaná buchta

Ingredience: cibule, rostlinný olej, rýže natural, řasa nori, červená čočka, koření tandori masala (nebo podobné), špenátový protlak, česnek (3 - 4 stroužky), sůl

Postup přípravy: Cibuli nakrájíme na půlkolečka a rozložíme na olejem vymazaný plech. Rýži natural uvaříme doměkka v osolené vodě a smícháme s malým množstvím pokrájené řasy nori. Červenou čočku uvaříme (bez zbývající vody), osolíme a ochutíme kořením tandori masala. Špenátový protlak rozmrazíme a slijeme z něj vodu, osolíme a smícháme s utřeným česnekem. Na plech s cibulí navrstvíme v tomto pořadí. Každou vrstvu umačkáme. Pečeme na 200 °C cca 30 - 40 min., nebo do lehkého hnědnutí okrajů.

Pozn.: rýži můžeme nahradit libovolnou celozrnnou obilovinou uvařenou doměkka, stejně tak červenou čočku jakoukoli jinou luštěninou a špenátový protlak libovolným hustým zeleninovým pyré.

Improvizační zálivka listových salátů

Ingredience: libovolný rostlinný olej - nejlépe za studena lisovaný - 2 lžičky, libovolný ocet - 2 lžičky (nebo stejné množství citrónové šťavy), hnědý cukr (1 a 1/2 lžičky) nebo přibližně stejné množství libovolného sirupu (dle sladivosti), sůl (1/2 lžičky)

Postup přípravy: Ingredience důkladně rozmícháme a zálivku dobře promícháme s vypraným a natrhaným listovým salátem těsně před konzumací.

Pozn.: kombinací různých ingrediencí nám vzniká nepřeberné množství různých zálivek.

Pohankovo-jáhlová buchta

Ingredience: jáhly (250 g), pohanková lámanka (250 g), jablko nebo jiné ovoce (cca 500 g), ořechy (100 g), rozinky nebo brusinky (100 g), kukuřičný sirup (200 ml), skořice, víceprocentní hořká čokoláda

Postup přípravy: Jáhly před samotným vařením spaříme a propláchneme. Vaříme v nepatrně osolené vodě společně s rozinkami do změknutí (okolo 20 min.). Pohankovou lámanku vaříme v asi dvojnásobném množství vody cca 5 minut, další půlhodinu necháme pod poklicí dojít. Obě uvařené obiloviny rozmícháme s pokrájeným ovocem, posekanými ořechy a skořicí. Do směsi vmícháme kukuřičný sirup. Plech nebo zapékací mísu vymažeme olejem. Pečeme při 180 °C 30 - 40 minut. Několik minut před koncem pečení posypeme nahrubo nastrouhanou hořkou čokoládou. -jj-

Závěrem

Padesátník Kompost

Padesátka je natolik kulaté číslo, že stojí za povšimnutí, ať je oslavencem člověk, nebo časopis. Ale bez ohledu na to můžeme říct, že naše společenství s vámi, čtenáři, je pro nás velkým závazkem hned od začátku a bude i dál – v tom žádná významná „jubilea“ nehrají roli. Moc nás těší, že máte náš časopis rádi a že nám důvěřu-

jete. A zrovna tak věříme my vám. Umíme si představit, že máte na čtení málo času (asi tak stejně jako my na psaní), že leccos přeskočíte nebo přehlédnete, zapomenete, spletete (a zase: totéž se snadno může stát při psaní i nám a občas se to určitě i děje, aniž bychom to věděli). To zkrátka patří k věci. A zároveň to má, jak jsme přesvědčeni, všechno svůj řád, v kterém se dobré úmysly a úsilí vždycky nějak zhodnotí, i když třeba jindy a jinak, než bychom si předem představovali.

Přemýšlela jsem, jakou příležitostí literární ukázkou bych mohla pro tenhle článek najít, tak, aby se hodila pro všechny generace – a vzpomněla jsem si na scénu ze slavného filmu „Čistá duše“. Mám na mysli rozhovor budoucího nositele Nobelovy

Foto -ah-

ceny Johna Nashe a jeho partnerky Alicie. Je to pár slov o všem, co pro ně v tu chvíli bylo důležité – o budoucnosti, o vědě, lásce, důvěře... Racionálně založený John je zvyklý hledat pro všechno důkazy, ověřitelná data... a v tomhle duchu uvažuje i o vztahu s Alicií, s níž by rád prožil celý život. Jeho nastávající mu žádné záruky poskytnout nemůže, ale nebere jí to její optimismus:

- Dobře - jak velký je podle tebe vesmír?
- Nekonečný.
- A jak to víš?
- Veškeré údaje tomu nasvědčují.
- Ale nikdo to nedokázal. Neviděls to. Tak jak to tedy víš?
- No, prostě tomu věřím.

Víc už si ti dva říci nemuseli, jen to, že s láskou je to asi tak stejné. A totéž platí myslím úplně všude, kde jde o nějakou dobrou věc a zformuje se parta lidí, snažících se ze všech sil přispět, každý tak, jak umí. Bylo by hezké mít jistotu, že nedojde k žádnému omylu ani nedorozumění, že veškerá práce se bohatě vyplatí, žádný čas nepřijde nazmar a energie také ne, zkrátka že věci se budou dít efektivně a s těmi nejlepšími možnými výsledky. Rozhodně je nutné se pokusit to tak zařít a dávat si na to pozor. Patří k tomu ale i důvěra, že to všechno má smysl samo o sobě a že lpění na našich původních představách se podobá (jak je to řečeno v jednom starém podobenství) snaze udržet násilím v hrsti co nejvíc písku. Svíráme-li prsty, sype se písek mezi nimi na zem, ale na otevřené dlani zůstává beze ztrát. -ah-

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková,

Vilém Hrdlička, Bohuslava Schneiderová, Zdeňka

Skalická, Eva Legátová, Lukáš Urbánek, Martina

Vaněčková

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Alena Hrdličková

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2016

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Inf. centrum NO, Husova 380

Po - Čt: 7:30 - 16:00, Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Mgr. Alena Hrdličková -ah-

Pobočka ŠK Za Parkem, Husova 380

Po a Čt: 13:00 - 18:00, St: 8:00 - 12:00 (otevírací doba
půjčovny pro děti a dospělé)

tel.: 380 422 720

E-mail: alena.hrdlickova@knih-st.cz

Ing. Vilém Hrdlička -vh-

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody
Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: v.hrdlicka93@gmail.com

